Словоуказателите към *Учителното евангелие* на Константин Преславски: изворова база, структура и методика на изработването им

Лора Тасева

(ИБЦТ – БАН)

ФОНД НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Екип

проф. д-р Лора Тасева

проф. д-р Ахим Рабус

доц. д-р Добриела Котова

доц. д-р Петра Станковска

гл. ас. д-р Екатерина Дикова

д-р Иван Петров

маг. Георги Митов

докт. Христина Давидкова

https://uchitelnoevangelie.eu/

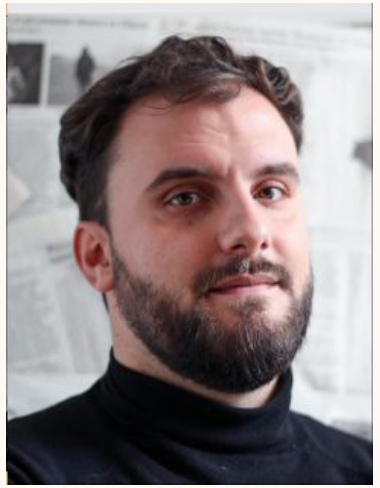

Цел на проекта

Да бъде представен **целият словен инвентар** на УЕ под формата на ***старобългарско-гръцки и гръцко-старобългарски словоуказатели***, съставени по четирите пълни славянски преписа с критично използване на различни византийски извори, за да се постигне максимално **доближаване до оригиналния текст**.

СЛАВЯНСКИ ИЗВОРИ

Пълни преписи

S	ГИМ, Син. 262, от кр. XI в. / ок. средата на XII в., руски
G	РНБ, Гильфердинг 32, ф. 182, от 1286 г., сръбски
W	ÖNB, Cod. slav. № 12, XIV в., сръбски
H	Хилендарски манастир, № 385, от 1344 г., сръбски

Използват се по изданието на Тихова 2012

ГРЪЦКИ ИЗВОРИ

А. Евангелски катени

- Издание Cramer 1840-1844
  - основен текст (препечатан у Тихова 2012 – без сигла в речника)
  - суплементум (**C**)
- Ръкописи (**A, B, Asp, M, P**….)

Б. Хомилии на Йоан Златоуст

- Издание PG (**Ch**)

Обхват и вид на словоуказателите

- всички пълнозначни и непълнозначни думи, засвидетелствани в S;
- по-добри или равностойни четения от G, W, H;
- гръцки съответствия по Cramer 1840-1844 (основен текст)
- по-добри или равностойни четения от Supplementum или от ръкописи
- новоиздирени паралели от хомилии на Йоан Златоуст

- представят се в основни речникови форми без словоформи

Структура на статиите

- ✓ *Основна схема:*
  - ✓ лема, честота (осн. текст + варианти);
  - ✓ съответствия, честота (осн. текст + варианти);
  - ✓ адрес по S
- ✓ *При необходимост*:
  - ✓ подлема/и, честота (осн. текст + варианти);
  - ✓ маркировка за библейски цитат;
  - ✓ сигли на източник;
  - ✓ индекси за повторни употреби на един и същ ред – долен индекс – $_{2, 3, 4}$… за славянски, $_{\beta, \gamma, \delta}$... за гръцки;
  - ✓ препратки към позиционни варианти »

Структура на статиите

прнплоднтн (1)

- καρπόω (1^{var}): 11/63d19^{C} » om.
- om. (1): 11/63d19 » {καρπόω^{C}}

свѣтнльннкъ (10)

- λαμπάς (2): 16/82b7^{Ch} » om.; 24/121a10
- λύχνος (2): ***11/60c13***; 11/61a8
- om. 16/82b7 » {λαμπάς^{Ch}};
- Ø (7): 0/2b8; 3/10c13; 22/115a8; 22/115a13; 49/223d20; 49/224a1

καταψεύδομαι (1)

- **лъгатн на** → **лъгатн & на** (1): 6/38a11 » [**сълъгатн**^{GWH}]
- **сълъгатн** (1^{var}): 6/38a11^{GWH} » **лъгатн & на** S

λιμός (2 + 2^{var})

- **алкота** (1): 16/82a8^{Ch}
- **гладъ** (2): 32/148c6; 39/185b6^{C}
- ≈ **алкатн** (1): 16/77d16

Плуралност на изворите

Отразяване в речниците на вариативността в славянските преписи:

ѥдиноꙋѧдъ (2 + 1^{var})

- μονογενής (3): 1/4c15 » [**ѥдиноꙋѧдъ**^{WH}]; 1/5a4 » [**ѥдиноꙋѧдъ**^{WH}]; ***1/W168a25***^{G} » **ѥдиноꙋѧдъ** W [**ѥдинородъ**^{H}]

ѥдинородъ (2^{var})

- μονογενής (2): ***1/W168a25***^{H} » **ѥдиноꙋѧдъ** W [**иноꙋѧдъ**^{G}]; 1/W168a34^{H} » **ѥдиноꙋѧдъ** W

ѥдиноꙋѧдъ (3 + 2^{var})

- μονογενής (5): 1/4c15^{WH} » **иноꙋѧдъ** S; 1/5a4^{WH} »
- **иноꙋѧдъ** S; ***1/W168a25*** » [**ѥдинородъ**^{H}, **иноꙋѧдъ**^{G}]; 1/W168a28; 1/W168a34 » [**ѥдинородъ**^{H}]

μονογενής (5)

- **иноꙋѧдъ** (2 + 1^{var}): 1/4c15 » [**ѥдиноꙋѧдъ**^{WH}]; 1/5a4 » [**ѥдиноꙋѧдъ**^{WH}]; ***1/W168a25***^{G} » **ѥдиноꙋѧдъ** W [**ѥдинородъ**^{H}]
- **ѥдинородъ** (2^{var}): ***1/W168a25***^{H} » **ѥдиноꙋѧдъ** W [**иноꙋѧдъ**^{G}]; 1/W168a34^{H} » **ѥдиноꙋѧдъ** W
- **ѥдиноꙋѧдъ** (3 + 2^{var}): 1/4c15^{WH} » **иноꙋѧдъ** S; 1/5a4^{WH} » **иноꙋѧдъ** S; ***1/W168a25*** » [**ѥдинородъ**^{H}, **иноꙋѧдъ**^{G}]; 1/W168a28; 1/W168a34 » [**ѥдинородъ**^{H}]

Плуралност на изворите

Отразяване в речниците на вариативността в гръцките източници

ѥстоуѥннѥ (1)

- ὑπερβλύω inf. (1^{var}): 1/W168c17^{C} » ὑπερκλύζω
- ὑπερκλύζω inf. (1): 1/W168c17 » {ὑπερβλύω^{C}}

прѣѥстоуѧнтн (1)

- ὑπερβλύω (1^{var}): 1/W168c17^{C} » ὑπερκλύζω
- ὑπερκλύζω (1): 1/W168c17 » {ὑπερβλύω^{C}}

ὑπερβλύω (2^{var})

- **прѣѥстоуѧнтн** (1): 1/W168c17^{C} » ὑπερκλύζω | inf. (1^{var})
- **ѥстоуѥннѥ** (1): 1/W168c17^{C} » ὑπερκλύζω

ὑπερκλύζω (2)

- **прѣѥстоуѧнтн** (1): 1/W168c17 » {ὑπερβλύω^{C}} | inf. (1)
- **ѥстоуѥннѥ** (1): 1/W168c17 » {ὑπερβλύω^{C}}

Методика на изработване

- Дигитална подготовка на славянския и гръцкия текст
- Нанасяне на релевантните славянски и гръцки варианти
- Екстрахиране
- Упоредяване – вкл. на вариативни четения
- Допълнителни издирвания по катенни ръкописи и хомилии
- Анотиране на асиметрични случаи – количествени (фрази)
- Лематизация (гръцки и славянски), вкл. анотиране на лексикална и граматична асиметрия
- Интегриране на данните в списъци
- Проверка и корекции в таблиците
- Генериране на индексите

Дигитална подготовка на славянския текст

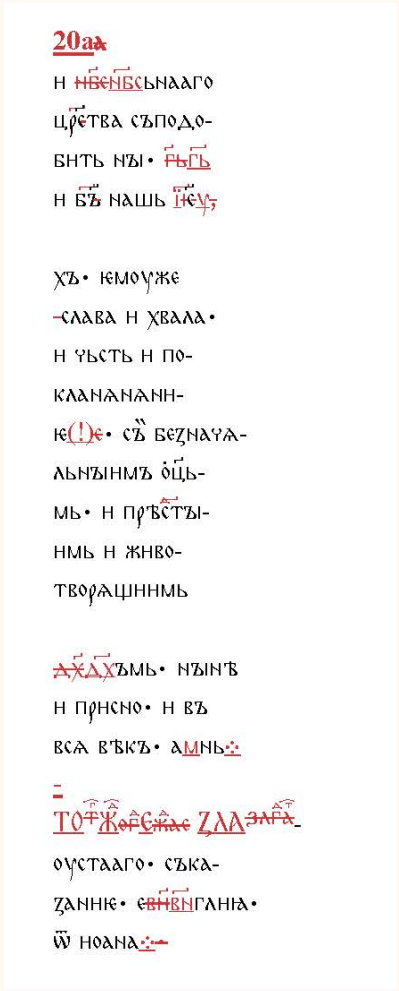
20aa

н нбснбсьнааго
цр҃ства съподо-
бнть нъı· рьг҃ь
н бъ҃ нашь н҃е҃у҃;

хъ· емоуже
славa н хвалa·
н уьсть н по-
клaнaнaнн-
ю(!)є· съ҃ бєzнaчa-
льнъınмъ о҃ц҃ь-
мь· н пр҃вс҃тъı-
нмь н жнво-
творaщнnмь

aaждхъмь· нъınъ
н пр҃нсно· н въ
вса вѣкъ· амнь·
-
т҃ж҃ѕ҃ ζдд҃
оустааго· съка-
zанне· евнгланa·
w҃ ноана·-

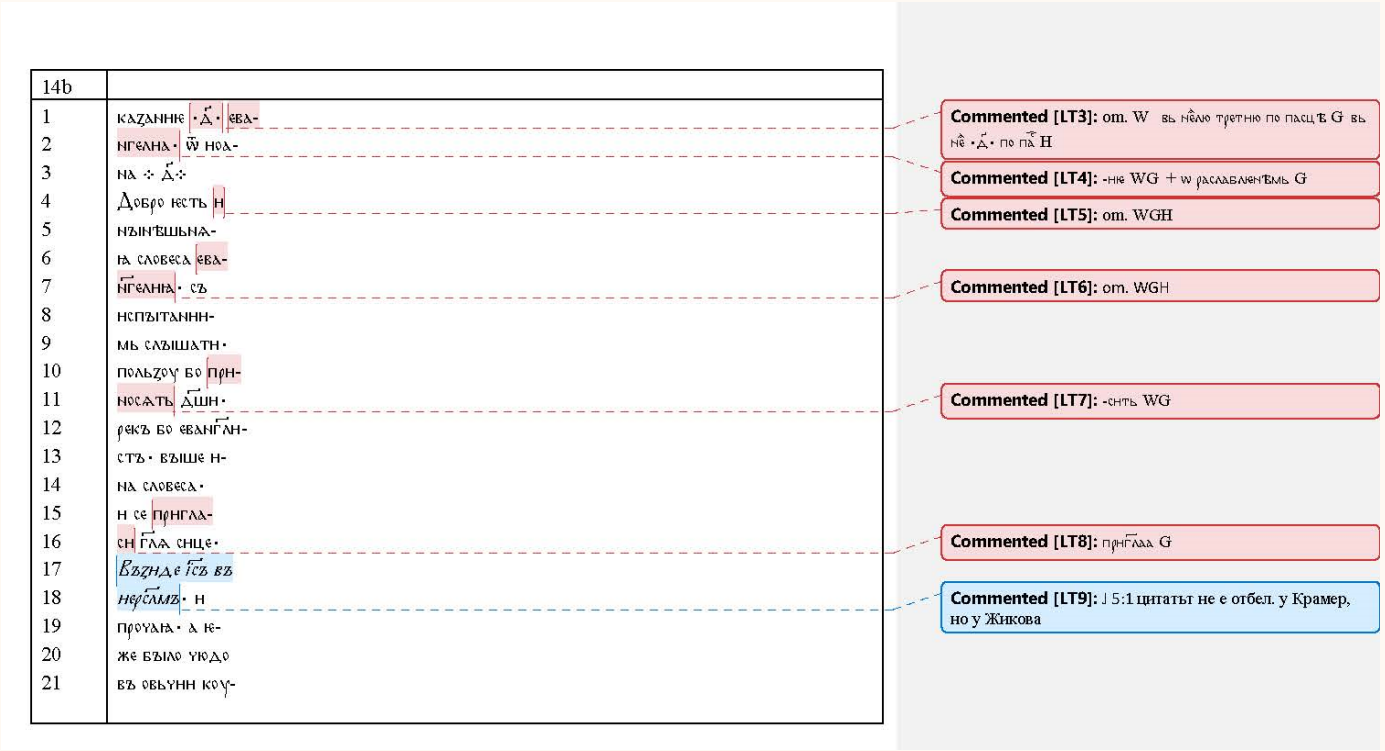

14b	
1	казанніе ·д̑· ева-
2	нгелиа· w҃ ноа-
3	на ·д̑·
4	Добро есть н
5	нъıнѣшьна-
6	на словеса ева-
7	нгелиа· съ
8	неспъıтанни-
9	мь слъıшатн·
10	польzоу во пр҃н-
11	носать дш҃н·
12	рекъ во еванг҃ли-
13	стъ· въıше н-
14	на словеса·
15	н се пр҃нгла-
16	сн г҃ла снце·
17	Въzнде і҃съ въ
18	нр҃с҃мz· н
19	проуıа· а ю-
20	же въıло уюдо
21	въ овьунн коу-

Commented [LT3]: om. W вь нѣлю третню по пасцѣ G вь нѣ ·д̑· по пѧ҃ H

Commented [LT4]: -ніе WG + w рaслaвлeнѣмь G

Commented [LT5]: om. WGH

Commented [LT6]: om. WGH

Commented [LT7]: -снть WG

Commented [LT8]: пр҃нглаа G

Commented [LT9]: J 5:1 цитатът не е отбел. у Крамер, но у Жикова

Дигитална подготовка на гръцкия текст

Cramer 1,49.24-29 / 63c1-d2

τί οὖν; οὐ δεῖ σπείρειν φησίν; οὐκ εἶπεν, ὅτι σπείρειν οὐ δεῖ, ἀλλ’ ὅτι μεριμνᾷν οὐ δεῖ· οὐδὲ ὅτι χρὴ ἐργάζεσθαι, ἀλλ’ ὅτι οὐ δεῖ μικρόψυχον εἶναι, καὶ κατατείνειν ἑαυτὸν ταῖς φροντίσιν, ἀλλὰ μᾶλλον παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πᾶν ζητεῖν. τοῦτο γὰρ οἱ Ἀπόστολοι κατόρθωσαν, ἅπαντα ῥίψαντες, καὶ οἱ πεντακισχίλιοι {+ καὶ οἱ τρισχίλιοι}, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσι γέγραπται. {+ εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ τοσούτων ἀκούων ῥημάτων ἀπαλλάξαι σεαυτὸν τῶν χαλεπῶν δεσμῶν τῆς μερίμνης, κἂν ἐκ τοῦ φανεροῦ πεισθῆτι ὅτι ὅσον ἂν μεριμνᾷς καὶ κατατείνες σεαυτὸν, οὔτε τῷ σώματί σου, μικρὸν προσθῆναι δυνήσῃ· οὔτε τι τῶν τῆς χρείας καρπώσασθαι, εἰ μὴ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνια τὸ πᾶν ἀνύσῃ. ὡς ἂν εἰ {om. ASP, P702} ἐκεῖνος ἡμᾶς ἐγκαταλείπῃ, οὐ φροντίς, οὐ μέριμνα, οὐ πόνος, οὐκ ἄλλό τι τῶν τοιούτων οὐδὲν ὠφελῆσαι δυνήσεται.}

Екстрахиране

			1/4c9	страхъ	страхъ		
			1/4c10	бо	бо бѣ многомъ		
			1/4c10	бѣ	бо бѣ многомъ		
			1/4c10	многомъ	бо бѣ многомъ		
			1/4c11	сущемъ·	сущемъ· низлетѧщемъ·		
низлежещемь WH Ø G			1/4c11	низлетѧщемъ·	сущемъ· низлетѧщемъ·		
om. WH			1/4c12	ниъсоже	ниъсоже		
			1/4c13	въше	въше		
ꙋ̄вуства WH			1/4c14	ꙋ̄вкъ	ꙋ̄вкъ помъıслнтн·		
			1/4c14	помъıслнтн·	ꙋ̄вкъ помъıслнтн·		

Успоредяване

		х						τὸ						
	1/4d12	двнжан	бо бѣ дх҃ъ· двнжан					κινοῦν						
		х						τὰς						
	1/4d13	д҃ша	д҃ша высѣхъ·					ψυχάς						
	1/4d13	высѣхъ·	д҃ша высѣхъ·					ἁπάντων						
	1/4d14	поуьто	поуьто же реуе·					om.					Διὰ M	
													τί M	
	1/4d14	же	поуьто же реуе·					om.						
	1/4d14	реуе·	поуьто же реуе·					om.					εἶπεν	
	1/4d14	нспрьва	нспрьва понеже					ἐκ					*ἐν*	
								προοιμίων					*ἀρχῇ*	

Лематизация

1/W168c1	н	свѣть· н самь	**н conj.**				καὶ	**καί**
1/W168c1	самь	свѣть· н самь	**самъ**	самъ истина			αὐτοαληθεία	**αὐτοαληθεία**
1/W168c1	истина·	свѣть· н самь	**истина**					

1/8a4	свое	свое емоу оубо	**свон**	свон емоу			τὸ	**ὁ**	ὁ εἰς αὐτόν
1/8a4	емоу	свое емоу оубо	**н pron.**				εἰς	**εἰς**	
							αὐτὸν	**αὐτός**	

1/8b5	поноужденъ	неволею· понов	**понѫдити**				ἀναγκασθήσεται	**ἀναγκάζω**	
1/8b6	боудеть	боудеть	**бъıти**		gramm.			pass.	

вѣдѣлн WG оувѣдѣлн H	**вѣдѣти WG / оувѣдѣти H**			12/67c10	вндѣлн	вндѣлн бъıхо	**вндѣти**				ἔγνωμεν	**γιγνώσκω**
				12/67c10	бъıхомъ·	вндѣлн бъıхо	**бъıти**		gramm.			**gramm.**

1/W168c1	истоуенин	всѣмь пѣнст	**истоуенние**				ὑπερκλύσαι	**ὑπερκλύζω**	inf.			ὑπερβλύσαι	**ὑπερβλύω**	inf.

Интегриране на данните в списъци

бλαго

ἀγαθόν, τό: благаа/ἀγαθὰ (1/W168d4); благомь·/ἀγαθῶν (1/W168c14 » {καλῶν C}); бл҃аѣ·/ἀγαθὰ (5/25c16); бл҃гаа·/ (16/82b3^{Ch} » Ø); бл҃гоıє/ἀγαθὸν (23/116d5); бл҃гоıє·/ἀγαθόν (24/121a17); бл҃гаѣ/ἀγαθά (***32/147d14***); блазѣ·/ἀγαθῶν (38/173b10);

ἀγαθός: блага/ἀγαθὰ (19/94c5); блага/ἀγαθά (11/64b17); благаѧ/ἀγαθά (***32/147a20***, ***32/147b18***, 32/147c12); блага·/ἀγαθῶν (11/65d12); благаѣ·/ἀγαθὰ (19/95a3); благаѣ·/ἀγαθά (18/92c18, 20/101a6); благо·/ἀγαθὸν (20/101d5); благъıхъ·/ἀγαθῶν (32/146b17); блазѣхъ/ἀγαθῶν (11/65d4); бл҃го/ἀγαθὰ (50/227a13); бл҃гоıє·/ἀγαθὸν (35/161a6); бл҃гъ/ἀγαθῶν (47/214b16)

καλόν, τό: благомь·/καλῶν C (1/W168c14^{C} » ἀγαθῶν)

Ø: блага/Ø (18/92d8); блага·/Ø (16/82b10 » {$_{\beta}$}); благо/Ø (9/53b8); благо WGH/Ø (21/106c21^{GHW} » дѡбрѡ S); благъ/Ø (11/66b7); благъ·/Ø (3/14a7, 14/73c7, 17/87c6); благıхъ·/Ø (11/66a5); бл҃гаа·/Ø (16/82b3 » {}); бл҃га·/Ø (11/66a15); бл҃гъ/Ø (7/47a14, 28/134a13); бл҃гъ·/Ø (23/118c7, 50/225a5); б҃лгъ/Ø (31/143c20)

om.: блага·/ (16/82b10$^{Ch}_{\beta}$ » Ø)

| бλαго сътвѡрнтн

εὐεργετέω: благо сътвѡрьшю·/εὐεργετήσαντα (19/94c12-13)

Интегриране на данните в списъци

ἀγανακτέω

негодовати: ἠγανάκτησαν/негодоваша (***50/229b13***)

негодьно бъıти → негодьнъ: ἀγανακτῶσιν/негодно ··· боудеть (9/54d12-13)

порѣпѣтати: ἠγανάκτησεν/порѣпѣта (32/145d20)

разгнѣвати сѧ → разгнѣвати: ἀγανακτοῦντες/разгнѣвавъше сѧ (5/20d1)

ἀγανάκτησις

≈ гнѣвъ: ἀγανάκτησιν/гнѣвъ (24/120b15)

ἀγαπάω

възлюбити: ἀγαπήσεις/възлюбити (23/116b19); ἀγαπήσεις/възлюбиша (23/116c15, 23/116c17); ἀγαπήσει C/възлюбить· (***11/61c10***^{C} » om.); ἀγαπήσεις/възлюбиша (35/160c18, ***35/160d15***, ***35/160d18***); ἠγαπηκόσι/възлюбльшиимъ (***50/229a8***); ἠγαπηκότι C/възлюбльшюѹмѵ (35/165b5^{C} » om.); ἠγάπησεν/възлюбилъ· (***26/127c21***)

любити: ἀγαπᾷν/любити (***23/116a8***, ***35/160b3***); ἀγαπῶν/любѧи (23/116d15, ***35/161a17***)

Генериране на индексите

бѣсьновати сѧ (1^{var})

- Ø (1): 25/122c5^{WG} » бѣсьновати S [бѣснти сѧ^{H}]

бѣсьнъ (4 + 1^{var})

- δαιμονιζόμενος → δαιμονίζομαι (1): 15/75b10
- δαίμων Gen. (1): 15/75b13 » [бѣсьскъ^{GH}]
- Ø (3): 27/129b19 » [бѣсьскъ^{GH}]; 27/129c2^{W} » [бѣсьскъ^{H}]; 27/129c2 » [бѣсьскъ^{H}]

бѣсьскъ (4^{var})

- δαίμων Gen. (1): 15/75b13^{GH} » бѣсьнъ S
- Ø (3): 27/129b19^{GH} » бѣсьнъ S; 27/129c2^{H} » бѣсьнъ S [бѣсьнъ^{W}]; 28/134a2^{W} » бѣсовьскъ S

Генериране на индексите

θεραπεύω (27 + 1^{var})

- баловатн (1): 32/145d6 » [врачеватн^{HG}]
- врачеватн (1^{var}): 32/145d6^{HG} » баловатн S
- нцѣлнтн (14): 4/16a10; 6/36b3; 6/38b11 » [прозьрѣтн^{HG}]; 10/59c14; 12/67b19; 14/72c9; 15/75d1; ***16/77d6***; 18/89c1; 18/90a16; 18/90d3; 35/162d3; 35/162d20; 35/163b6
- нцѣлѣтн (3): 4/15a10; 6/41d8; 10/59d12
- нцѣлѧтн (4): 6/32c3; 6/35d9; ***15/76b12***^{P} » om.; 26/127c14
- слоужнтн (3): 5/25b13; 10/58c14; 38/176a15^{C} » om.
- оугаждатн (1): 5/26b20
- цѣлнтн (2): 4/15d19; 18/89a6

\# прозьрѣтн (1^{var}): 6/38b11^{HG} » нцѣлнтн S

Благодаря за вниманието!